

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการ หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า บ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร โดยใช้หลัก ๔M

๒) เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลัก พุทธธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ทำการวิจัยได้ให้ประชากรทั้งหมดเป็นหน่วย ในการศึกษา (Unit of Study) ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จำนวน ๑๗๕ คน และจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๐ คน โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติดังนี้ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีมีตัวแปร ๒ ตัวแปรย่อย แต่หากมีตัวแปร ๒ ตัวขึ้นไปใช้วิธีการทดสอบค่าเอฟ (F-test) มีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) จากนั้น จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Context Content analysis Technique) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ

หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ คือ หลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

๕.๑.๒ ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามและความคิดเห็นของ สมาชิกที่มีต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ ผู้ที่มีสถานภาพสมรส จำนวน ๑๖๓ คน คิดเป็น ร้อยละ ๙๓.๑๔ ะ ๖.๘๖ เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๔๓ เป็นผู้ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็น ร้อยละ ๕๗.๑๔ เป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับ ประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘๖ และเป็นสมาชิก ๑๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๖

๒) ด้านวิริยะ การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า บ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔

๓) **ด้านจิตตะ** การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๙

๔) ด้านวิมงสา การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า บ้านถ้ำเต่า อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร โดยจำแนกข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า บ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร โดยจำแนกข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิก นำไปสู่การตอบสนองมาตรฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดดังนี้

๑) สมาชิกที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สมาชิกที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนครไม่แตกต่างกัน

๒) สมาชิกที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สมาชิกที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนครไม่แตกต่างกัน

๓) สมาชิกที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สมาชิกที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนครไม่แตกต่างกัน

๔) สมาชิกที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สมาชิกที่มีระดับ

การศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนครไม่แตกต่างกัน

๕) สมาชิกที่มีอายุการเป็นสมาชิกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สมาชิกที่มีอายุการเป็นสมาชิกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนครไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔ สรุปปัญหาและอุปสรรคของการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

จากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรค และนำไปสู่ข้อเสนอแนะซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ดังนี้

ด้านฉันทะ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคของการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร คือ รายได้น้อยไม่เพียงพอกับการดำรงชีวิต จำนวน ๕๖ คน คิด เป็นร้อยละ ๓๒.๐๐

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร คือ รัฐบาลควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และการประชาสัมพันธ์ จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๑๔

ด้านวิริยะ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร คือ การทอผ้าแต่ละผืนมีขั้นตอนกระบวนการที่หลากหลาย ใช้เวลานานในการทอ จำนวน ๗๑ คนคิดเป็น ร้อยละ ๔๐.๕๗

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร คือ รัฐบาลควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบลวดลายผ้า จำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๗๑

ด้านจิตตะ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร คือ สมาชิกส่วนใหญ่จะมีแต่คนสูงอายุ คนรุ่นใหม่มีจำนวนน้อย จำนวน ๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๔๓

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร คือ ผู้ปกครองควรปลูกฝังเอกลักษณ์ในการทอผ้าอย่างมรดกให้กับลูกหลาน จำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘๖

ด้านวิมังสา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร คือ สมาชิกบางคนยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๑๔

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร คือ ทุกคนควรมีเป้าหมายในชีวิต จำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๗๑

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยนี้ กล่าวถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ด้านฉันทะ จากการศึกษาพบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชาตรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติ หน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลาง บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มีอายุ และรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกัน สรุปได้ว่า ทุกคนต้องใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงานปฏิบัติงานด้วยความพากเพียร บากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบ ความสำเร็จในงานอยู่เสมอ^{๑๔๗}

๒. ด้านวิริยะ จากการศึกษาพบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ด้านวิริยะ โดยภาพรวม

^{๑๔๗} ชาตรี แนวจำปา, “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาสุวิทย์ สิริวฑฺฒโน** (พรหมเกิด) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตาม หลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ” พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พนักงานที่มี เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และรายได้รวมต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงาน ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่แตกต่างกัน^{๑๔๘}

๓. ด้านจิตตะ จากการศึกษาพบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ด้านจิตตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พัชรี ชำนาญศิลป์** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ” พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิ บาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้ พบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิ บาท ๔ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนบุคลากรที่มีเพศ อายุ รายได้ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน^{๑๔๙}

๔. ด้านวิมังสา จากการศึกษาพบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านถ้ำเต่า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ด้านวิมังสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**วิชญาภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังษีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า การพัฒนาทรัพยากร

^{๑๔๘}พระมหาสุวิทย์ สิริวฑฺฒโน (พรหมเกิด) , “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหาร ส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ” , *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๔๙}พัชรี ชำนาญศิลป์ , “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ตามหลัก อิทธิบาท ๔” , *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

มนุษย์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่ แตกต่างกัน^{๕๐}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าบ้านลำเต่า อำเภอบ้านดง จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑) ด้านฉันทะ พบว่า สมาชิกทุกคนมีความพึงพอใจในอาชีพของตนเอง มีความภาคภูมิใจในชิ้นงานที่สำเร็จ ทุกคนตระหนักถึงการเป็นสมาชิกที่ดี ควรสนับสนุนส่งเสริมให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ประโยชน์ของการเป็นสมาชิก ให้ความรู้ในการดัดแปลงประยุกต์เพิ่มมูลค่าของสินค้า

๒) ด้านวิริยะ พบว่า ควรปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ให้กว้างไกล ให้มีการจัดสัมมนาอบรมสมาชิกในความรู้เทคนิคด้านการเลือกวัตถุดิบ การหาแหล่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพ และการคิดลดทอนผ้า สนับสนุนให้สมาชิกรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองตามลำดับ

๓) ด้านจิตตะ พบว่า ควรส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนวางแผนอนาคต กำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเองทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทุกคนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทุกคนมีความมุ่งมั่นในการผลิตชิ้นงานที่มีคุณภาพและคงอยู่ต่อไปตามลำดับ

๔) ด้านวิมังสา พบว่า ควรส่งเสริมให้ทุกคนตระหนักว่าเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ที่ดีให้กับครอบครัว มีการคิดค้นลดทอนใหม่ๆ พร้อมทั้งอนุรักษ์ลดทอนที่เป็นเอกลักษณ์และดั้งเดิมของท้องถิ่น ส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและศิลปะอันดีงามตามลำดับ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ควรนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลเพื่อประกอบในการบริหารจัดการ และให้มีการพัฒนาการบริหารจัดการของสมาชิกโดยยึดหลักอิทธิบาท ๔ ให้มีคุณภาพประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒) ควรนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มทอผ้า ย้อมครามไม่ว่าจะเป็นประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และบุคลากรอื่นๆ ที่สนใจ เพื่อเป็นข้อมูลวางแผนในการบริหารจัดการตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อไป

^{๕๐} วิชญาภา เมธีวรฉัตร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนศรี รังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เช่น สมาชิกที่มีความโดดเด่นในการทอและคิดลวดลายผ้าที่มีความสวยงามส่งเข้าประกวดได้รับรางวัลระดับประเทศ

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสอบถามจากประชาชนในชุมชนบ้านถ้ำเต่า หรือใกล้เคียงที่มีอาชีพเดียวกันคือการทอผ้า ย้อมคราม เพื่อให้ได้ความเห็นจากมุมมองประชาชนที่มีต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ

๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ ที่สามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนากลุ่มทอผ้าย้อมครามไปสู่ความยั่งยืน